

Utvärderingsmonstret vid vägs ände?

**Några lärdomar från utvärderingsforskning
som kan vara till inspiration för arkivarbete**

FALK-konferens 16-18 maj 2018

Lena Lindgren
Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet
(lena.lindgren@spa.gu.se)

Agenda

- Granskningssamhället och utvärderingsmonstret.
- ”Förlåt oss vi visste inte vad vi gjorde”, en tillitsreform initierad.
- Värdering och användning, centrala element i utvärdering

Ego

- Masterprogram med inriktning på policyanalys.
- Utvärdering på uppdrag av statliga myndigheter och kommuner.
- Forskning om utvärderingssystemens *egenskaper, betydelse och nytta* i det sammanhang i vilket de ingår, exempelvis:
 - ”Evaluation systems in a crowded education policy space”
 - ”Effekter & evidens. En metautvärdering inom folkbildningsområdet.”
 - ”Utvärderingsmonstret. Kvalitetsmätning i den offentliga sektorn”
- Mycket begränsad insikt i arkivarbete, men kanske överförbara lärdomar.

NPM (och IT-utveckling) har drivit fram ett granskningsssamhälle

- **Ett knippe av idéer med rötter i affärsvärlden som sammantagna kallas New Public Management (NPM):**
- Styrning av offentliga tjänster skiljs från produktion och kontroll.
- Konkurrens, central mekanism för att ökad kvalitet och resultat.
- Starkt och professionellt ledarskap, från ämbetsman till direktör.
- Kundorientering och kundval.
- Tydliga och mätbara mål- och resultatkrav, inklusive NKI.
- Mätsystem för att se om det gick bra eller dåligt, ranking.
- Utveckling av informationsteknologi som innebär nya och gigantiska möjligheter att lagra och kommunicera flöden av information.

Granskningsamhället har drivit fram ett utvärderingsmonster

Mysteriet med utvärderingsmonstret

- ”Det er ikke nogen grænse for feedback-løkkerne, som om evalueringsmonstret kræver mere og mere mad hver dag”
- Data utan uppenbar användning samlas in och rapporteras ritualmässigt.
- Innebär avsevärda krav på dokumentation.
- Hur data ska användas för utveckling och styrning, hur det går till i praktiken och om NPM/granskningsystemen förbättrar kvalitet och effektivitet är oklart.
- Mer utvärdering och resultatparadox.

Den kontroll som mätsystemen skapat tycks ha bidragit till en resultatparadox

- Kvalitet hos (offentliga) tjänster är något annat än hos varor. Bilar gråter inte, mår illa, har ångest eller blir kära.
- Bara det mätbara kan mätas på ett tillförlitligt sätt. Varje definition av ett mått innebär att man fokuserar vissa saker och bortser från andra.
- Skiftande tolkningar och kreativ bokföring.
- Måtten blir mål, strategiskt beteende ("creaming", "teaching to the test").
- Standardisering och anpassning på bekostnad av innovation och kreativitet.
- Uppifrån formulerade kvalitetsmått begränsar det professionella handlingsutrymme som krävs i många arbetssituationer.
- Minskad beredvillighet hos professionella ta självständigt verksamhetsansvar.
- Avprofessionalisering?

En flod av kritisk debatt och forskning

- NPM har överskattat marknadens förmåga att reglera sig själv. Istället ständigt utökat regelverk, särskilt inom områden där många privata utförare finns.
- Allt fler arbetar med att granska andra. De granskade lägger ner mycket tid på att göra sig granskningsbara.
- ”Företagens modeller slår sönder demokratin.” ”NPM har gått överstyr.”
- ”Socialarbetare använder i genomsnitt 45 minuter till dokumentation, och 15 minuter till att träffa klienterna och samarbeta med andra inblandade aktörer.”
- ”Förlåt oss – vi visste inte vad vi gjorde” (Tjänstemän vid Danska finansministeriet).

Omprövning och tillitsreform

- Välfärdens yrken måste få sin frihet och status åter. De professionella har nedvärderats till detaljstyrda utförare.
- Tillitsdelegationen och kartläggningar som initierats av regeringen.
- Styrningen ska i högre grad ska baseras på tillit. Medarbetarnas kunskap och erfarenhet ska bättre tas tillvara så att välfärdstjänsterna genererar större nytta och kvalitet för medborgarna.
- Slutbetänkande i maj 2018.

Ambitionen är nog god...

- NPM har skapat en allt mer komplex, mixad välfärdsstat med offentliga, privata och ideella utförare som drivs av olika värden och logiker.
- Marknaden och valfriheten reglerar sig inte själv. Det krävs fortsatt reglering av kvalitet och övrig lagefterlevnad även om antalet regler minskar och utvärderingsmonstret får mindre mat.
- Myndigheter alstrar gigantiska flöden av information.

Utvärdering

- Mångtydig företeelse som i grunden handlar om att på ett systematiskt sätt beskriva och *värdera en verksamhet för olika ändamål*.
- i) Verksamhetsutveckling, ii) kontroll, iii) kunskapsutveckling.
- Utvärdering i arkivlagen:
Arkivmyndigheter som ska *tillsyna* att myndigheter fullgör sina skyldigheter: bevaras, hålls ordnade och vårdas så att de tillgodoser i) rätten ta del av allmänna handlingar, ii) behov av information för rättsskipning och förvaltning, iii) forskningens behov.

Vid gallring skall beaktas att arkiven är en del av kulturarvet och att återstående arkivmaterial tillgodoser i) – iii).

Utvärdering

”the science of valuing”

- Michael Scriven (1991):
 - “Evaluation is the science of valuing: Bad is bad and good is good and it is the job of the evaluator to decide which is which.”
 - “Evaluation is the assessment of the *worth or value* of something”
- Worth = objektets inneboende egenskaper;
- Value = objektets betydelse (nytta) i det sammanhang i vilket det ingår.
- The Program Evaluation Standard:
 - “The perspectives, procedures, and rationale used to interpret the findings should be carefully described, so that the bases for value judgments are clear”

Värderingsteori

- Hur kan och bör utvärderare tänka om och förhålla sig till värdering?
- Deskriptivt förhållningssätt:
Givna kriterier, t.ex. lagar och regler, måluppfyllelse, professionella standards, brukares önskemål, etc.
- Preskriptivt förhållningssätt:
Utvärderaren ställer upp och argumenterar för vissa kriterier, t.ex. rättssäkerhet, jämlikhet, nytta, social hållbarhet, US hipster index, etc.
- Vems värden ska ligga till grund för tillsyn och gallring av arkiv?
- Jfr tillitsreformen om förtroende för professionen.

Användningsteori

- Utvärdering görs inte för ros skull utan för att vara till nytta på olika sätt.
- Har utvärderingar något värde om de inte används?
- Frågor om utvärderingars användning har diskuterats sedan 1960-talet, t.ex. Carol Weiss (1988) Evaluation for decisions: Is anybody there, does anybody care?”
- Instrumentell, konceptuell, strategisk/taktisk/symbolisk användning.
- Vad förklarar användning/bristande användning av utvärdering?
- Hur bör/kan en arkivarie förhålla sig till frågor om arkivens användning?

Eller behöver vi inte bry oss?

Keep trying! You can make sure the results get used!
There's still hope! Try to improve the program!
Don't let your hard work go to waste!

This is just business.
Just send your client that boring
evaluation report and call it a day.
Don't worry about it.

